

VLIV POHÁDEK NA DĚTSKOU PSYCHIKU

Mgr. Jan Krása, Ph.D.*

Mgr. Martin Švanda, Ph.D.**

*Katedra psychologie, Pedagogická fakulta, MU

** A-kluby, Brno

Cíl:

- ▣ Seznámit s jakýmsi vedlejším zjištěním našeho předvýzkumu: Jaký má rozdílná předloha POH dopad na dětské vyprávění?
- ▣ Cíle výzkumu: popsat vývoj dětského vyprávění; popř. vliv POH na dětskou psychiku

Zkoumaný soubor

10 dětí MŠ: ve věku 3-6 let

Metoda sběru dat

Zadání: Jakou pohádku mi budeš vyprávět?
+ Znáš pohádku o Červené Karkulce?

Analýza dat

- ▣ Hledání atributů „dobrého“ vyprávění: Proppova analýza funkcí, Mandlerovo (1984) pojetí, sociálně-konstruktivistické pojetí (Gergen, 1997)...
- ▣ Kvantitativní lingvistická analýza

Vedlejší zisky předvýzkumu

Již předem jsme očekávali POH moderní, kreslené, seriálové apod.

Předpokládali jsme zvláštnosti obsahu.

Ovšem vyskytly se i zvláštnosti ve formě. Nebylo složité identifikovat jejich příčiny: rozdílné zdroje zkušenosti s POH :

1. čtená POH (klasický zdroj)
2. POH na obrazovce

Čtená POH: vyprávění může mít mnoho chyb,
nicméně základní struktura je srozumitelná.

Př.: děvče, 6 let: „*hm... Žila jedna chaloupka. É.. na kraji černého lesa... a tam žila maminka a měla dceru, která-která nosila samé červené. Jmenovali ji Červená Karkůlka. hm... hm Pak ji maminka řeklaá: Běž do lesa... Babička máá svátek.*

A přines ji víno, bábovku, ... a eštée ... kyticčku.

*Ona šla, a eště jak byla už skoro u lesa, řekla... : nech-
´m- nechod' cestičky, jinak by ti zežral vlk, ale Karkůlka
pak zapomněla...“*

POH na obrazovce : Základní struktura vyprávění je méně přehledná. Často vyžaduje shlédnutí filmu. Neumožňuje předvídat.

Př.: děvče, 6 let: „... Ony to sekali ... li ty my, ale jeden zapomněl meč a sedl na ten fármvó a... Jak to bylo dál?... On se zase vrátil a pak zase zase zase ... sekali a pak to byl... a pak zase...chm... pak zase se vrátili do toho hospodářství a on bečel, ze (v)zal ten meč a sekal, sekal, sekal, sekal...

A to byl ten Matej a Matej sekal, sekal až dost úplně to doplosetka, kde se nikdo nedostal... a ...em. Jak to bylo dál? On se tam zasekl...

Ale teď se probudil ...

... se zase vysvobodil a... A ta bába, jak videl, že zámech ty růžéé, úplně zase zmizely, zmizely a ta bába cicela (=křičela): „Správný konec ne, dobrý konec néé!“ (děvče zakřičí a samo se tomu zasměje)...

No šla něco udelat, ale nic jí nenapadlo... No a on pčisel do té věže a políbil ji, všechny je vzbudil a ony utekly ty strážce ... a ona tam zpívala ta princezna o tom probuzení a... pak byla svatba a on si vzal tu princeznu.“

Model porozumění vyprávění

Jak lze odlišnosti modelovat kognitivisticky?

Kintsch (1988, 1994) a Kintsch et al. (1990) popsal model porozumění textu. Kintsch tvrdí, že při četbě si člověk tvoří/pamatuje 3 struktury:

1. **verbální** (povrchovou) úroveň (tu zapomínáme nejrychleji)
2. **propoziční** úroveň - tu zapomínáme pomaleji
3. tvoříme si i tzv. **situační model**: tj. představu na základě textu (tu zapomínáme nejpozději)

Jak se liší propoziční systém (P.R.S) od verbálního systému?

- P.R.S lze převést na logický kalkul, přičemž „kličky jazyka“ (slovní hříčky, metafory atd.) v P.R.Su téměř zanikají. (srov. humor)
- Řeč (verbální systém) např. rozeznává mluvnické rody, P.R.S nikoli
- V češtině verbální systém rozlišuje: 1 „pes“, 2-4 „psi“, 5 a více „psů“ (srov. 21 „psů“ a nikoli 21 „pes“; 22 „psů“ a nikoli 22 „psi“), což P.R.S nereflektuje
- Pádové koncovky, flexe vůbec, dokonce slovosled aj.

Propozice:

- Je nejmenší jednotkou výpovědi, která může mít pravdivostní hodnotu (List je zelený.).
- Je amodální (přesto generuje představy).

Vyprávění POH

Pamatují si nikoli slova doslovně (krom výjimek), ale abstraktnější strukturu (scénář, dějovou linku, kostru příběhu atp.) = reprezentaci na **propoziční úrovni**.

Vyprávění POH

Zdařilá reprezentace vyprávění na propoziční úrovni mi dovolí kdykoli generovat povrchovou strukturu vyprávění (mohu měnit slova, dokonce využívat styly, resp. žánry).

Kámen úrazu je v předloze reprezentace.

Model vyprávění a jeho předlohy

Když dítě poslouchá **čtenou** POH celkem přirozeně si (po pakovaném poslechu) vytvoří **propoziční reprezentaci** POH a je pak schopno pohádku vyprávět tak, aby si posluchač vytvořil neproblematický situační model.

Když ovšem bere za předlohu **film**, vidí **situační model** (který je pěkný, prohlubuje zážitek, motivuje), ale nikterak mu nepomáhá vytvořit si **propoziční reprezentaci**, neboť je těžké z tolika informací vyextrahovat to podstatné.

(Rozdíl: hraný a animovaný film)

Závěr (na základě modelu):

Je dobré dětem POH **číst**, neboť jim rodič pomáhá utvářet jedny z prvních propozičních systémů (které mají rozsah větší než věta).

(Neznamená to nutně, že není dobré pouštět dětem filmy.)

Děkuji za pozornost